

ROMÂNIA
ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

DECIZIA NR. 52
din 18 iunie 2018
- Dosar nr. 866/1/2018 -

Iulia Cristina Tarcea	Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție - președintele completului -
Lavinia Curelea	Președintele delegat al Secției I civile
Eugenia Voicheci	Președintele Secției a II-a civile
Adina Georgeta Nicolae	Judecător la Secția I civilă
Raluca Moglan	Judecător la Secția I civilă
Beatrice Ioana Nestor	Judecător la Secția I civilă
Simona Gina Pietreanu	Judecător la Secția I civilă
Aurelia Rusu	Judecător la Secția I civilă
Mărioara Isailă	Judecător la Secția a II-a civilă
Ileana Izabela Dolache	Judecător la Secția a II-a civilă
Rodica Dorin	Judecător la Secția a II-a civilă
Rodica Zaharia	Judecător la Secția a II-a civilă
Cosmin Horia Mihăianu	Judecător la Secția a II-a civilă

Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept investit cu soluționarea sesizărilor conexe ce formează obiectul dosarului nr. 866/1/2018, la care s-au conexasă dosarele nr. 902/1/2018 și nr. 1048/1/2018, este constituit conform dispozițiilor art. 520 alin. (8) din Codul de procedură civilă și ale art. 27⁵ alin. (1) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare (*Regulamentul*).

Ședința este prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

La ședința de judecată participă doamna Mihaela Lorena Mitroi, magistrat-asistent desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 27⁶ din Regulament.

Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept ia în examinare sesizările conexe formulate de Curtea de Apel București - Secția a IV-a civilă în dosarul nr. 41380/299/2016, Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția I civilă în dosarul nr. 6892/101/2014 și Curtea de Apel București - Secția a V-a civilă în dosarul nr. 529/2/2018, pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile.

Magistratul-asistent prezintă referatul cauzei, arătând că a fost depus raportul întocmit de judecătorii raportori, care a fost comunicat părților, în conformitate cu dispozițiile art. 520 alin. (10) din Codul de procedură civilă, nefiind depuse puncte de vedere de către părțile din dosarele în care au fost formulate sesizările. La dosar au fost transmise hotărârile judecătorești relevante, identificate de instanțele naționale, precum și opiniile teoretice exprimate de judecători. Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a comunicat că nu se verifică, în prezent, practica judiciară în vederea promovării unui recurs în interesul legii. A fost depus un punct de vedere asupra admisibilității sesizărilor, formulat de Cârcei Elena, recurentă într-un dosar aflat pe rolul Curții de Apel București, aceasta apreciind că are, *mutatis mutandis*, situația juridică a părții, iar în situația în care completul va considera că nu îi sunt aplicabile dispozițiile art. 520 alin. (10) din Codul de procedură civilă, a solicitat

ca punctul său de vedere să fie avut în vedere ca memoriu *amicus curiae*. A fost depus un memoriu formulat de Elena Liliana Tănase. De asemenea, Banca Comercială Română S.A. a depus cerere de intervenție accesorie, înregistrată la dosar la data de 15 iunie 2018.

Deliberând, Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, respinge ca inadmisibilă cererea de intervenție accesorie formulată, având în vedere că, în cazul mecanismelor procedurale de asigurare a unei practici judiciare unitare, instanța supremă procedează la dezlegarea cu caracter obligatoriu și de principiu a problemelor sau chestiunilor de drept cu care este investită, fără a realiza o activitate de judecată specifică procesului civil.

Constatând că nu mai există chestiuni prelabile, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept rămâne în pronunțare asupra sesizărilor privind pronunțarea unei hotărâri prelabile.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra chestiunii de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularii și obiectul sesizărilor

1. La data de 29 martie 2018 a fost înregistrat pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, ***dosarul nr. 866/1/2018*** având ca obiect ***sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția a IV-a civilă***, care, prin încheierea de ședință de la data de 21 martie 2018 dată în dosarul nr. 41380/299/2016, a solicitat pronunțarea unei hotărâri prelabile cu privire la următoarea chestiune de drept: „Dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituția României și ale art. 27 din Codul de procedură civilă se interpretează în sensul că hotărârile pronunțate în apel ulterior publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017 a Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, dar în cauze a căror valoare nu depășește suma de 1.000.000 lei și care au fost înregistrate pe rolul instanțelor anterior datei publicării deciziei menționate sunt definitive, potrivit art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările ulterioare (Legea nr. 2/2013), ori, dimpotrivă, sunt supuse recursului?”.

2. La data de 2 aprilie 2018 a fost înregistrat pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, ***dosarul nr. 902/1/2018***, care a fost conexas cu dosarul nr. 866/1/2018, avându-se în vedere obiectul sesizării, potrivit rezoluției vicepreședintelui instanței supreme din data de 4 aprilie 2018.

3. În acest dosar, prin ***încheierea de sesizare*** din 23 martie 2018 a ***Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția I civilă***, pronunțată în dosarul nr. 6892/101/2014, s-a solicitat dezlegarea chestiunii de drept privind „interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, în sensul dacă efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017, sunt aplicabile în privința hotărârilor date în apel, pronunțate după publicarea în Monitorul Oficial al României a deciziei menționate doar în litigiile începute ulterior sau și în procesele începute anterior publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, astfel încât, în acestea din urmă, în cazul inaplicabilității efectelor aceleiași decizii, art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, continuă să se aplice în forma anterioară publicării deciziei instanței constituționale?”.

4. Ulterior, la data de 19 aprilie 2018 a fost înregistrat ***dosarul nr. 1048/1/2018***, având ca obiect ***sesizarea formulată de Curtea de Apel București – Secția a V-a civilă***, în dosarul nr. 529/2/2018 al acestei instanțe. Prin încheierea de sesizare din 5 aprilie 2018 s-a solicitat pronunțarea unei hotărâri prelabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

„Interpretarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă prin coroborare cu dispozițiile art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare, în sensul de a se stabili care este legea aplicabilă căii de atac exercitate împotriva unei hotărâri judecătorești în situația în care, pe parcursul procesului, însă înainte de pronunțarea hotărârii, a fost publicată în Monitorul Oficial al României o decizie a Curții Constituționale prin care a fost declarat neconstituțional un text de lege care limita accesul la o cale de atac, respectiv legea în forma în vigoare la data la care a început procesul ori legea în forma rezultată în urma admiterii excepției de neconstituționalitate.”

5. Prin rezoluția din data de 20 aprilie 2018 a vicepreședintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție s-a dispus conexarea acestei sesizări, avându-se în vedere obiectul său, cu sesizarea înregistrată cu nr. 866/1/2018.

II. Expunerea succintă a proceselor în cadrul cărora s-a invocat chestiunea de drept menționată

6. *În dosarul nr. 41380/299/2016 al Curții de Apel București – Secția a IV-a civilă, prin cererea de chemare în judecată înregistrată pe rolul Judecătoriei Sectorului 1 București la data de 13 octombrie 2016, reclamanta a solicitat obligarea pârâtei la plata sumei de 2.253 lei reprezentând plată nedatorată, sumă actualizată și indexată cu indicele de inflație la data plății efective, precum și la plata cheltuielilor de judecată.*

7. Prin *sentința civilă* nr. 682 din 19 ianuarie 2017 pronunțată de Judecătoria Sectorului 1 București s-a respins cererea ca neîntemeiată.

8. Prima instanță a reținut că reclamanta a executat de bunăvoie obligația de plată stabilită în sarcina sa prin titlul executoriu - hotărâre judecătorească, în cuantumul și în modalitatea convenite de ambele părți prin convenția de eșalonare din data de 2 aprilie 2014.

9. Instanța a constatat, însă, că nu se află în prezența unei plăți nedatorate, cererea reclamantei de restituire a prestației efectuate fiind neîntemeiată. Deși a invocat plata nedatorată ca temei al restituirii, reclamanta nu a făcut dovada îndeplinirii condițiilor impuse pentru incidența acesteia.

10. *Tribunalul București a respins ca nefondat apelul declarat de reclamantă, prin decizia nr. 2782/A din 14 septembrie 2017, reținând că, în lipsa anulării sau rezolvirii contractului de tranzacție, apelanta-reclamantă nu poate pretinde restituirea vreunei sume cu titlu de plată nedatorată, întrucât temeiul plății există.*

11. Împotriva acestei decizii, pronunțate ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 și care poartă mențiunea „cu drept de recurs”, *reclamanta a declarat recurs.*

12. S-a pus în dezbatere, *din oficiu, excepția de inadmisibilitate a recursului* în raport cu obiectul litigiului – pretenții mai mici de 1.000.000 lei în materie civilă, litigiul decurgând dintr-o convenție civilă, iar nu din fostele raporturi de muncă dintre părți, excepție a cărei rezolvare va fi influențată de modul de soluționare de către Înalta Curte de Casație și Justiție a problemei de drept cu care a fost sesizată.

13. *În dosarul nr. 6892/101/2014 al Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția I civilă, prin cererea de chemare în judecată înregistrată pe rolul Tribunalului Mehedinți la data de 24 septembrie 2014, reclamantul A a chemat în judecată pe pârâțul B, solicitând ca prin sentința ce se va pronunța să se dispună obligarea lui B la plata sumei de 500.000 lei despăgubiri, reprezentând daune morale; obligarea societății C la plata sumei de 500.000 lei, reprezentând daune morale; obligarea celor doi pârâți să publice conținutul dispozitivului sentinței ce se va pronunța în săptămânalul X, precum și într-un ziar de largă circulație; obligarea celor doi pârâți să procedeze la eliminarea articolelor postate în formatul electronic al ziarului X cu referire la persoana reclamantului și obligarea la plata tuturor cheltuielilor de judecată.*

14. Prin sentința civilă nr. 99 din 10 noiembrie 2014 a Curții de Apel Craiova a fost admisă cererea de strămutare formulată de către pârâtul B și s-a dispus strămutarea dosarului la Tribunalul Dolj.

15. Prin sentința civilă nr. 125 din 10 martie 2015 Tribunalul Dolj a admis în parte acțiunea formulată de reclamantul A, în contradictoriu cu pârâții B și C și a obligat pe pârâți, în solidar, la plata sumei de 100.000 lei, reprezentând daune morale. Au fost obligați pârâții să publice, pe cheltuiala lor, dispozitivul sentinței în săptămânalul X și să procedeze la eliminarea articolelor postate în formatul electronic al săptămânalului X cu referire la persoana reclamantului.

16. Împotriva sentinței au formulat apel pârâții, criticând-o pentru nelegalitate și netemeinicie, iar prin decizia nr. 71/2016 a Curții de Apel Craiova a fost anulată sentința și trimisă cauza spre competentă soluționare la Tribunalul Argeș.

17. Prin sentința civilă nr. 88 din 8 martie 2017 pronunțată de Tribunalul Argeș în dosarul nr. 6892/101/2014, a fost admisă în parte acțiunea reclamantului și a fost obligat pârâtul B în solidar cu pârâtul C la plata sumei de 100.000 lei daune morale; au fost obligați pârâții să publice, pe cheltuiala lor, dispozitivul sentinței în săptămânalul X, fiind respinse celelalte capete de cerere.

18. Împotriva sentinței, în termen legal, a declarat apel pârâtul B, criticând-o pentru nelegalitate și netemeinicie.

19. Prin decizia civilă nr. 2800 din 11 octombrie 2017 a Curții de Apel Pitești – Secția I civilă a fost respins apelul, ca nefondat.

20. Împotriva acestei decizii a declarat recurs pârâtul B care s-a prevalat de motivele de casare reglementate de dispozițiile art. 488 alin. (1) pct. 6 și 8 din Codul de procedură civilă.

21. Recursul a fost înaintat Înaltei Curți de Casație și Justiție, fiind înregistrat pe rolul Secției I civile, în complet de filtru.

22. Prin raportul asupra admisibilității în principiu a recursului declarat de pârâtul B, după expunerea succintă a motivelor de recurs, precum și a jurisprudenței și doctrinei relevante în cauză, raportorul și-a exprimat opinia, însușită de completul de judecată după analiza raportului în completul de filtru, în condițiile art. 493 alin. (4) din Codul de procedură civilă, în sensul că, față de opiniile conturate în jurisprudența recentă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, s-ar impune a se recurge la declanșarea procedurii pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept privind aplicarea în timp a efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, din perspectiva art. 27 din Codul de procedură civilă, în vederea lămuririi admisibilității căii extraordinare de atac a recursului în procesele înregistrate pe rolul instanțelor judecătorești înainte de publicarea deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, în scopul înlăturării riscului apariției unei practici neunitare cu privire la această chestiune.

23. Raportul asupra admisibilității în principiu a recursului a fost comunicat părților la data de 2 februarie 2018, potrivit art. 493 alin. (4) din Codul de procedură civilă, raport în cuprinsul căruia acestora li s-a pus în vedere atât posibilitatea formulării în termen de 10 zile de la comunicare a punctului de vedere asupra raportului privind admisibilitatea în principiu a recursului, cât și formularea unui punct de vedere în condițiile art. 520 alin. (1) din Codul de procedură civilă, asupra admisibilității sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile asupra chestiunii de drept enunțate în cuprinsul raportului, precum și asupra fondului chestiunii de drept invocate.

24. În dosarul nr. 529/2/2018 al Curții de Apel București – Secția a V-a civilă, prin cererea de chemare în judecată înregistrată pe rolul Judecătoriei Călărași la data de 24 august 2016, reclamantii au chemat în judecată pe pârâta bancă comercială, solicitând

instanței să constate ca fiind abuzive următoarele clauze din contractul de credit încheiat la data de 15 mai 2007 între reclamanti și pârâtă, respectiv:

- clauza referitoare la comisionul de risc/administrare și restituirea sumelor încasate în mod nelegal la care se adaugă dobânda legală până la data plății;

- clauza referitoare la comisionul de acordare a creditului și restituirea sumelor reținute la care se adaugă dobânda legală până la data plății;

- stabilizarea dobânzii din dobândă variabilă calculată la EURIBOR/LIBOR/ROBOR la o dobândă fixă anuală și restituirea diferenței de dobândă achitate nelegal la care se adaugă dobânda legală până la data plății;

- stabilizarea cursului CHF la cursul achiziționării creditului și restituirea sumei achitate ce rezultă din diferența celor două componente ale cursului CHF.

25. Prin *sentința civilă* nr. 2748 din 13 decembrie 2016, pronunțată de Judecătoria Călărași, a fost respins, ca lipsit de obiect, primul capăt de cerere și ca neîntemeiată în rest cererea având ca obiect principal constatare clauze abuzive.

26. Împotriva acestei sentințe *au declarat apel reclamantii*. Prin decizia civilă nr. 876 din 26 octombrie 2017, Tribunalul Călărași a respins apelul reclamantilor.

27. Împotriva acestei decizii *au formulat recurs reclamantii* solicitând, în baza art. 488 alin. (1) pct. 6 din Codul de procedură civilă, modificarea deciziei și implicit, a sentinței pronunțate, în sensul admiterii acțiunii privind constatarea clauzelor abuzive din contractul de credit.

28. La termenul de judecată din data de 8 martie 2018, Curtea de Apel București - Secția a V-a civilă a pus în discuție sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept referitoare la interpretarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă raportat la art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare (*Legea nr. 47/1992*).

III. Aspectele de admisibilitate reținute de titularii sesizărilor

29. *Prin încheierea de sesizare din data de 21 martie 2018, pronunțată în dosarul nr. 41380/299/2016, Curtea de Apel București - Secția a IV-a civilă* a apreciat că sunt întrunite condițiile de admisibilitate pentru declanșarea procedurii de sesizare în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, potrivit dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă, după cum urmează:

30. De lămurirea modului de interpretare/aplicare a dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituția României și ale art. 27 din Codul de procedură civilă depinde soluționarea pe fond a cauzei, întrucât, de modul în care se stabilește aplicarea în timp a modificărilor intervenite în regimul căilor de atac depinde dezlegarea recursului aflat pe rol: dacă Înalta Curte de Casație și Justiție va interpreta dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituție și ale art. 27 din Codul de procedură civilă în sensul că statuările definitive și obligatorii pentru viitor ale deciziilor Curții Constituționale în materia sferei de cuprindere a căilor de atac privesc doar cauzele ce investesc instanțele ulterior publicării deciziei instanței constituționale, soluția ce se poate da excepției de inadmisibilitate a recursului în speța pendinte va fi diferită de cea atrasă de o interpretare a textelor în sensul că decizia instanței de contencios constituțional se aplică și litigiilor în curs.

31. Trebuie menționat că obiectul litigiului este reprezentat de pretenții mai mici de 1.000.000 lei în materie civilă, litigiul decurgând dintr-o convenție civilă (tranzacție), iar nu din fostele raporturi de muncă dintre părți.

32. Chestiunea de drept enunțată este nouă, deoarece asupra acestei probleme punctuale Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat (cu titlu principal) printr-o altă hotărâre dată publicității, astfel cum rezultă din consultarea jurisprudenței instanței supreme.

33. Astfel, chestiunea de drept care formează obiectul prezentei sesizări nu se

circumscrie doar interpretării dreptului comun în materia legii aplicabile hotărârii din perspectiva căilor de atac, motivelor și termenelor (art. 27 din Codul de procedură civilă), ci de posibilitatea unui conflict punctual de aplicare generat de modul de interpretare a dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție cu privire la semnificația sintagmei „pentru viitor”.

34. În ce privește condiția noutății, în general, Curtea de Apel București – Secția a IV-a civilă a constatat că, deși a existat o hotărâre a Înaltei Curți de Casație și Justiție care a atins, incidental, în cadrul considerentelor, chestiunea în discuție (Decizia nr. 3 din 22 ianuarie 2018 pronunțată de Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 195 din 2 martie 2018, paragrafele 41-43), totuși, aceste considerente au fost cuprinse într-o hotărâre de respingere ca inadmisibilă a sesizării instanței supreme în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, iar sesizarea instanței supreme viza o problemă de drept diferită de cea în discuție, ceea ce ridică problema caracterului general și a obligativității considerentelor respective, jurisprudența și doctrina fiind neunitare în modul în care le recunosc sau nu aplicabilitate generală și obligatorie.

35. În acest moment, există riscul unei practici viitoare neunitare în privința admisibilității unor astfel de recursuri (prefigurat de modul diferit de indicare în hotărârile pronunțate în apel a căilor de atac incidente, în pricini de natura celei din litigiul pendinte, la nivelul secțiilor și completelor instanței de sesizare) a căror declarare a fost stimulată de decizia Curții Constituționale și a căror judecată este iminentă, cu atât mai mult cu cât doctrina a exprimat deja două puncte de vedere opuse.

36. Pe de o parte, s-a exprimat opinia că deciziile Curții Constituționale produc efecte inclusiv în litigiile în curs, prevederile art. 25-27 din Codul de procedură civilă nefiind aplicabile decât în situația unei modificări legislative, iar nu în aceea a pronunțării unor decizii ale Curții Constituționale.

37. Pe de altă parte, s-a învederat atât că efectele deciziilor de neconstituționalitate sunt similare abrogării, neputând fi mai energice decât efectele abrogării, cât și că instanțele judecătorești sunt suverane să determine modul în care deciziile Curții Constituționale prin care se declară neconstituțional un text cu putere de lege se aplică în cazul litigiilor aflate în curs, realizând astfel o analiză proprie și directă a semnificației art. 147 alin. (4) din Constituție. Totodată, s-a apreciat că, de vreme ce atât abrogarea, cât și declararea neconstituționalității produc efecte numai pentru viitor, aplicarea în timp a deciziei Curții Constituționale nu poate fi desprinsă de regimul general conturat de art. 25-27 din Codul de procedură civilă, cu consecința aplicării deciziei numai proceselor începute în viitor.

38. Consistența opiniilor doctrinare divergente, relevanța argumentelor învederate în ambele opinii, lasă să se întrevadă iminența unei consistente practici neunitare, cu consecințe păgubitoare pentru justițiabili și pentru cerința aplicării unitare, egale și predictibile a legii, motiv pentru care mecanismul pronunțării unei hotărâri prealabile este util și necesar pentru dezlegarea chestiunii de drept enunțate. Din aceste opinii divergente rezultă și că problema de drept este una concretă, serioasă și suficient de dificilă, neavând o dezlegare evidentă, univocă.

39. Problema de drept nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare și nici al unei alte sesizări pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, conform evidențelor Înaltei Curți de Casație și Justiție, consultate la data formulării sesizării, respectiv 21 martie 2018.

40. *Prin încheierea de sesizare din data de 23 martie 2018, pronunțată în dosarul nr. 6892/101/2014, completul de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția I civilă* investit cu soluționarea recursului a apreciat că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, având în vedere următoarele considerente:

41. Sesizarea în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile este formulată în cadrul

unui dosar aflat în curs de judecată, Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția I civilă, în complet de filtru, fiind investită, în principiu, cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, iar dacă recursul exercitat ar fi considerat admisibil, Înaltei Curți de Casație și Justiție i-ar reveni competența de soluționare a căii de atac conform art. 97 pct. 1 din Codul de procedură civilă, obiect al recursului fiind o decizie pronunțată în apel de către o curte de apel.

42. Câtă vreme însăși chestiunea admisibilității recursului constituie obiectul întrebării prealabile, s-a considerat că această condiție trebuie a se constata îndeplinită, în acest sens fiind și jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept (a se vedea, paragraful 49 din Decizia nr. 73 din 16 octombrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 914 din 22 noiembrie 2017).

43. Și cerința ca soluționarea pe fond a cauzei să depindă de chestiunea de drept a cărei lămurire se cere prin adresarea întrebării preliminare s-a considerat că este îndeplinită.

44. Deși problema supusă analizei instanței supreme în cadrul prezentei proceduri este exclusiv una de drept procesual civil, iar nu de drept material, jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în cadrul competenței sale de soluționare a sesizărilor în vederea pronunțării unor hotărâri prealabile este deja consacrată în sensul menționat, astfel încât, de lămurirea chestiunii interpretării și aplicării art. 27 din Codul de procedură civilă și a aplicării în timp a efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 depinde soluționarea pe fond a cauzei, câtă vreme admisibilitatea recursului constituie o chestiune prioritară analizei pe fond a căii de atac.

45. Noutatea chestiunii de drept a cărei lămurire se solicită, de asemenea, constituie o cerință îndeplinită.

46. Chestiunea de drept a cărei rezolvare de principiu se solicită a fost generată de publicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017, ceea ce, ca reper temporal, reprezintă un eveniment juridic de dată recentă.

47. Chiar dacă interpretarea efectelor unor decizii ale Curții Constituționale și modalitatea de integrare a acestora în cuprinsul corpului legii din care norma sau sintagma, prin ipoteză, declarate neconstituționale, fac parte, au fost analizate de către Înalta Curte de Casație și Justiție în unele decizii pronunțate în cadrul competenței sale de soluționare a sesizărilor prin care își îndeplinește rolul de asigurare a practicii unitare (recurs în interesul legii și procedura hotărârii prealabile), chestiunea de drept ce constituie obiectul sesizării de față este diferită. În acest sens, pot fi menționate Decizia nr. 12 din 19 septembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 789 din 7 noiembrie 2011, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii – sub imperiul vechiului Cod de procedură civilă – sau hotărârea prealabilă reprezentată de Decizia nr. 77 din 6 noiembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 23 din 10 ianuarie 2018, adoptată după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă.

48. Recursul în interesul legii soluționat prin Decizia nr. 12 din 19 septembrie 2011 a fost pronunțat sub imperiul vechiului Cod de procedură civilă care consacră soluția aplicării imediate a legii noi și proceselor în curs de judecată, potrivit art. 725 alin. (1), în timp ce pentru căile de atac și termenele în care acestea puteau fi exercitate împotriva hotărârilor judecătorești, funcționa regula aplicării legii în vigoare de la data pronunțării lor, conform art. 725 alin. (3) din Codul de procedură civilă.

49. Pe de altă parte, hotărârea prealabilă reprezentată de Decizia nr. 77 din 6 noiembrie 2017 a dezlegat o problemă de drept diferită față de cea supusă dezlegării în sesizarea de față, anume - interpretarea și aplicarea în timp a dispozițiilor art. 666 alin. (2) din Codul de procedură civilă, forma anterioară modificării prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2016 pentru modificarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și a unor acte normative conexe, aprobată cu modificări și completări prin

Legea nr. 17/2017 în raport cu efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 895 din 17 decembrie 2015, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 84 din 4 februarie 2016.

50. Totodată, s-a apreciat că dezlegarea de principiu ce se solicită privește o chestiune de drept serioasă și veritabilă, cu impact semnificativ asupra practicii judiciare atât la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție (vizând competența sa ca instanță de recurs, potrivit art. 97 pct. 1 din Codul de procedură civilă), cât și al tuturor curților de apel din țară, întrucât problema se pune în aceleași coordonate de evaluare și în ceea ce privește recursurile declarate după data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 împotriva deciziilor date în apel de tribunale în litigiile având ca obiect cereri evaluabile situate sub pragul valoric de 200.000 lei; de aceea s-a considerat că această chestiune de drept are un mare și iminent potențial de a genera practică neunitară, astfel încât se impune prevenirea acesteia prin pronunțarea unei hotărâri prealabile.

51. Chestiunea de drept asupra căreia se solicită o dezlegare de principiu nu a făcut obiectul pronunțării Înaltei Curți de Casație și Justiție pe cale principală într-o altă hotărâre prealabilă având acest obiect, nu este nici obiect al unui recurs în interesul legii în curs de soluționare și nici nu a primit o dezlegare de principiu în jurisprudența instanței supreme vizând competența sa ca instanță de recurs, potrivit datelor consultate la momentul pronunțării încheierii de sesizare.

52. Cu toate acestea, s-a constatat că, pe cale incidentală, în cuprinsul unor considerente decizorii – în analiza condiției de admisibilitate a sesizării în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, anume condiția referitoare la investirea instanței de trimitere cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță – Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, în Decizia nr. 3 din 22 ianuarie 2018, la paragrafele 41-43, a făcut aprecieri pe acest aspect.

53. Având în vedere însă că nu există un punct de vedere unitar în doctrină și jurisprudență cu privire la valoarea obligatorie a unor considerente decisive și decizorii inserate în cuprinsul unei hotărâri prealabile prin care sesizarea a fost respinsă ca inadmisibilă, precum și împrejurarea că, și după publicarea Deciziei nr. 3/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept continuă controversa cu privire la interpretarea efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, în special din cauza celor inserate de instanța de contencios constituțional în paragraful 32 al deciziei, s-a considerat că prezenta sesizare ar trebui considerată admisibilă și din acest punct de vedere, în sensul de a se da o dezlegare de principiu acestei chestiuni de drept pe cale principală.

54. În ceea ce privește jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în cadrul competenței sale ca instanță de recurs, s-a arătat că nu au fost pronunțate decizii cu privire la admisibilitatea recursului declarat împotriva deciziilor date în apel de curțile de apel în litigiile având ca obiect cereri evaluabile în bani de peste 200.000 lei.

55. Astfel, din verificarea evidențelor celor două secții civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție a rezultat că acest segment de cauze se află în cursul procedurii de filtrare a recursului, în condițiile prevăzute de art. 493 din Codul de procedură civilă, stadiul acestora fiind diferit – fie procedura de întocmire a raportului asupra admisibilității în principiu a recursului, de comunicare a acestuia după însușirea de către completul de judecată investit cu soluționarea lui ori chiar de analizare a admisibilității în principiu.

56. Din cuprinsul rapoartelor asupra admisibilității în principiu se constată însă, că, la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție, nu există un punct de vedere unanim cu privire la chestiunea admisibilității recursurilor; o a doua observație este aceea că punctul de vedere majoritar este în sensul inadmisibilității recursului în ipoteza supusă spre analiză în procedura întrebării prealabile.

57. În consecință, s-a apreciat admisibilă sesizarea formulată, chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită având un mare potențial de practică neunitară care poate fi uniformizată pe această cale.

58. *Curtea de Apel București – Secția a V-a civilă, prin încheierea de sesizare din 5 aprilie 2018 pronunțată în dosarul nr. 529/2/2018* a apreciat, de asemenea, ca fiind întrunite condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă, având în vedere următoarele aspecte:

59. Curtea de Apel București a fost investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, respectiv cu soluționarea unei cereri de recurs împotriva unei decizii pronunțate în apel de către tribunal (ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017).

60. Astfel, s-a reținut că Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017 a fost publicată în Monitorul Oficial al României la data de 20 iulie 2017, iar decizia atacată cu recursul ce face obiectul dosarului pendinte a fost pronunțată la data de 26 octombrie 2017.

61. De lămurirea chestiunii de drept privind modalitatea de interpretare a dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă coroborate cu art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992 depinde soluționarea pe fond a cauzei, întrucât dezlegarea dată influențează soluția ce urmează a fi pronunțată asupra recursului.

62. Astfel, în măsura în care textele de lege se interpretează în sensul că legea aplicabilă căii de atac exercitate împotriva unei hotărâri judecătorești este legea în forma în vigoare la data la care a început procesul, inclusiv în ipoteza în care pe parcursul procesului, însă înainte de pronunțarea hotărârii, este publicată în Monitorul Oficial al României o decizie a Curții Constituționale prin care a fost declarat neconstituțional un text de lege care limita accesul la o cale de atac, recursul ar putea fi respins ca inadmisibil, în raport cu prevederile art. 457 alin. (1) din Codul de procedură civilă.

63. În concret, această instanță de sesizare a constatat că litigiul în care a fost pronunțată decizia atacată cu recurs are ca obiect o cerere de chemare în judecată ce cuprinde mai multe capete de cerere, a căror valoare, stabilită în conformitate cu dispozițiile art. 98 și art. 101 din Codul de procedură civilă, se situează sub pragul valoric de 1.000.000 lei prevăzut de art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, text de lege declarat parțial neconstituțional prin Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017.

64. Totodată, s-a constatat că decizia atacată cu recurs a fost pronunțată la data de 26 octombrie 2017, ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, astfel încât modalitatea de interpretare a prevederilor art. 27 din Codul de procedură civilă este de natură a influența soluția ce se va pronunța asupra recursului declarat în cauză.

65. Chestiunea de drept identificată prezintă caracter de noutate, întrucât, deși își are izvorul în prevederile Codului de procedură civilă actual și ale Legii nr. 47/1992, dificultățile reale de interpretare a acestor texte de lege au apărut după data publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei nr. 369/2017.

66. În consecință, în funcție de efectele pe care Decizia Curții Constituționale le poate produce în concret în momentul de față în realitatea juridică și socială, implicit cu privire la admisibilitatea căilor de atac exercitate, chestiunea de drept supusă analizei justifică un caracter de noutate.

67. De asemenea, problema de drept pusă în discuție nu face obiectul unei jurisprudențe constante nici a Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici a celorlalte instanțe de judecată investite cu soluționarea unor recursuri declarate împotriva unor hotărâri judecătorești ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017.

68. Din verificările efectuate, s-a constatat că asupra acestei chestiuni de drept instanța

supremă nu a statuat în mod direct prin pronunțarea unei hotărâri prealabile și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

IV. Punctul de vedere al părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

69. După comunicarea raportului, potrivit dispozițiilor art. 520 alin. (10) din Codul de procedură civilă, părțile din dosarele în care s-au formulat cele trei sesizări conexe nu au formulat puncte de vedere cu privire la chestiunea de drept.

V. Punctele de vedere exprimate de titularii sesizărilor cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

70. *În cadrul completului de judecată al Curții de Apel București – Secția a IV-a civilă sunt împărtășite două opinii*, în sensul că dispozițiile 147 alin. (4) din Constituția României și ale art. 27 din Codul de procedură civilă trebuie interpretate în sensul că efectul Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, de declarare a neconstituționalității sintagmei „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*” se va produce, astfel cum arată art. 147 alin. (4) din Constituție, „numai pentru viitor”, așadar situațiilor juridice viitoare, iar nu și celor în curs - cu excepția însuși a litigiului în care s-a ridicat excepția de neconstituționalitate și, respectiv, opinia contrară.

71. *Potrivit primei opinii*, în această materie, „situația juridică” nu este hotărârea judecătorească, privită în mod izolat, ci însuși procesul civil (*lato sensu*), în ansamblul său, având în vedere și opțiunea de principiu a legiuitorului [art. 24, art. 25 alin. (1) din Codul de procedură civilă], ca întregul proces să fie guvernat de o singură lege, aceea de la data pornirii sale, pentru a asigura respectarea previziunilor și intereselor legitime ale părților litigante. Modificarea regimului căilor de atac pe parcursul unor litigii concrete, aflate în curs de soluționare, prin adăugarea ori suprimarea unei căi de atac, a unor motive, condiții de admisibilitate etc. este de natură a avantaja o parte în detrimentul celeilalte, ceea ce rupe echilibrul procesual, egalitatea armelor și afectează, astfel, echitatea procesului, ca drept fundamental reglementat de art. 21 alin. (3) din Constituția României și de art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Numai în aparență conferirea unei căi suplimentare de atac este o soluție favorabilă, ea fiind favorabilă doar părții care a pierdut și defavorabilă părții care a obținut o hotărâre definitivă, în sistemul legii de la data începerii procesului. Totodată, soluția reținută cu valoare de principiu trebuie să fie unitară, indiferent dacă se adaugă ori se suprimă o cale de atac.

72. Așadar, chiar dacă se acceptă teza în sensul că efectele deciziilor Curții Constituționale trebuie determinate, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, în mod unitar, pentru toate ramurile de drept și fără a ține seama de diferitele norme de drept tranzitoriu specifice acestora, singura exigență constituțională este ca deciziile instanței constituționale să se aplice tuturor situațiilor juridice viitoare (ba chiar se accentuează ideea aplicării doar pentru viitor, prin cuvântul „numai” ce precede sintagma „pentru viitor”), nicidecum celor în curs.

73. Or, respectarea exigențelor dreptului la un proces echitabil implică aplicarea deciziei Curții Constituționale numai cererilor de chemare în judecată formulate după data publicării în Monitorul Oficial al României nr. 582 din 20 iulie 2017 a Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, de vreme ce acest moment procesual fixează data începerii procesului (art. 192 din Codul de procedură civilă), iar potrivit art. 27 din Codul de procedură civilă, hotărârile judecătorești rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul.

74. Totodată, s-a apreciat că Înalta Curte de Casație și Justiție și celelalte instanțe judecătorești sunt general competente să stabilească efectele în timp ale deciziilor Curții Constituționale în cauzele concrete pe care le judecă, din acest punct de vedere considerentele Curții Constituționale având valoare orientativă, iar nu obligatorie pentru instanțele judecătorești. Sunt, desigur, obligatorii considerentele care explică soluția de

declarare a neconstituționalității și explică standardele constituționale care trebuie respectate în privința situațiilor juridice viitoare, însă nu sunt obligatorii aprecierile Curții Constituționale asupra manierei concrete în care deciziile sale se vor repercuta asupra cauzelor în curs de judecată. În acest sens, de altfel, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a statuat prin Decizia nr. 77/2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 23 din 10 ianuarie 2018, că nu intră în sfera considerentelor necesare, care explică și justifică soluția adoptată cu privire la excepția de neconstituționalitate, acele considerente prin care instanța constituțională „indică în ce modalitate trebuie făcută aplicarea în timp a efectelor deciziilor sale de către instanțele de judecată în litigii concrete deduse judecătii. Aceasta întrucât, aplicarea în timp a unei norme (căreia îi este asimilabilă, după data publicării, și decizia Curții Constituționale, prin valoarea obligatorie și de opozabilitate *erga omnes* pe care o are) intră în sfera de jurisdicție ordinară, cea care dă dezlegare raporturilor litigioase concrete deduse judecătii” (paragraful 58, precum și paragrafele 54, 59 – 63 din decizie).

75. Această opinie subliniază că dezlegarea de principiu a chestiunii de drept enunțate nu are ca scop subminarea obligativității deciziei Curții Constituționale, obligativitate care este în afara oricărei discuții, ci realizarea unei interpretări obligatorii asupra unei chestiuni de drept noi și controversate, respectiv maniera în care respectiva decizie produce sau nu efecte (*ratione temporis*) asupra proceselor civile în curs la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României.

76. Obiectul acestei sesizări privește numai acele cereri evaluabile în bani având o valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv pentru care legea (Codul de procedură civilă ori legile speciale) nu prevăd o exceptare de la dreptul la recurs în considerarea naturii cauzei (de exemplu, cereri formulate de asociațiile de proprietari, litigiile de muncă și asigurări sociale, contestațiile la executare, cereri privitoare la raporturile de vecinătate, evacuări, grănițuri, obligații de întreținere etc.), aceste exceptări fiind în continuare în vigoare.

77. În opinia opusă, soluția care se impune este aceea că art. 27 din Codul de procedură civilă trebuie interpretat în sensul că efectul Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 se va produce, cu respectarea art. 147 alin. (4) din Constituția României, pentru viitor, dar imediat, tuturor hotărârilor judecătorești pronunțate ulterior, indiferent de data pornirii procesului.

78. Argumentele de interpretare pornesc de la împrejurarea că, fiind ridicată excepția într-un dosar în curs de judecată anterior (prin forța lucrurilor) deciziei de neconstituționalitate, o interpretare care ar impune aplicarea deciziei doar proceselor născute ulterior acesteia ar genera fie neaplicarea dispozițiilor Curții Constituționale tocmai în dosarul în care a fost ridicată, fie aplicarea discriminatorie doar în acest dosar, dar nu și în altele aflate în curs și în ipoteza similară de a fi fost declanșate anterior.

79. Mai mult, dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 11 din Codul de procedură civilă privind cazurile de revizuire impun aplicarea deciziei de neconstituționalitate în cauza în care a fost ridicată excepția și tranșarea problemei în sensul aplicabilității imediate a deciziei într-un proces pornit anterior, astfel că nu se justifică o rezolvare diferită a problemei în cazul celorlalte procese aflate în ipoteze similare, art. 27 din Codul de procedură civilă urmând a fi interpretat în sensul că nu se întinde și asupra situațiilor generate de declararea neconstituțională a unor texte de lege.

80. **Completul de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția I civilă** a arătat că, în sistemul de drept românesc, efectele deciziilor Curții Constituționale se produc numai pentru viitor – *ex nunc*, ele neputând opera cu efect retroactiv – *ex tunc*, respectiv de la intrarea lor în vigoare.

81. De aici decurge consecința că, până la data publicării deciziei de neconstituționalitate, respectiva normă juridică se bucură de prezumția de constituționalitate,

astfel încât, dacă s-a făcut aplicarea acesteia în cadrul unei proceduri judiciare soluționate printr-o hotărâre definitivă, principiul neretroactivității legii civile ce se reflectă și în art. 147 alin. (4) din Constituție, impune respectarea securității raporturilor juridice cu privire la aceste situații juridice finalizate – *facta praeterita*.

82. Chestiunea pe care o ridică întrebarea prealabilă ce constituie obiectul sesizării privește efectele deciziei de neconstituționalitate cu privire la procesele în curs, *facta pendentia*.

83. Această chestiune trebuie abordată, pe de o parte, prin prisma raportului dintre art. 27 din Codul de procedură civilă și art. 147 din Constituția României, iar pe de altă parte, în contextul caracterului obligatoriu al considerentului 32 din Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017.

84. Potrivit art. 147 din Constituția României, publicarea în Monitorul Oficial al României a deciziilor Curții Constituționale generează încetarea pentru viitor a efectelor juridice ale normelor constatate ca fiind neconstituționale.

85. Așadar, după publicarea în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, și-a încetat efectele, cât privește sintagma „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*”.

86. Ieșirea din vigoare a normei doar în privința părții din text constatate ca fiind neconstituționale este asimilată unei abrogări parțiale a normei, așadar unei modificări legislative.

87. În această situație, se pune problema existenței unui conflict de legi, întrucât din perspectiva aplicării în timp a normei, dispoziția legală în forma reconfigurată ca urmare a deciziei Curții Constituționale reprezintă legea nouă.

88. În mod evident, regulile după care se soluționează conflictul de norme procesual civile se regăsesc în Codul de procedură civilă, respectiv în cuprinsul prevederilor art. 24-27, indicate în doctrină drept norme generale de drept tranzitoriu.

89. Din această perspectivă, principiul aplicării pentru viitor a deciziilor Curții Constituționale, consacrat de art. 147 alin. (4) din Constituție, nu împiedică, ci dimpotrivă, impune aplicarea dispozițiilor art. 24-27 din Codul de procedură civilă, atât timp cât diferitele situații juridice ce reclamă stabilirea în concret a legii aplicabile în cazul unui conflict de norme nu pot fi rezolvate doar prin raportarea la legea fundamentală.

90. Cât privește paragraful 32 din Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017, s-a observat absența oricărei referiri în conținutul acestuia la normele Codului de procedură civilă, ceea ce denotă mai degrabă intenția de a se sublinia aplicarea pentru viitor a art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, în forma configurată după eliminarea sintagmei ce a generat constatarea de neconstituționalitate, decât aceea de a se tranșa în mod efectiv chestiunea aplicării în timp a legii de procedură civilă și doar prin raportare la legea fundamentală.

91. Mai mult decât atât, s-a constatat că instanța constituțională, în Decizia nr. 369/2017, nu a extins controlul de constituționalitate și asupra dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă în măsura în care s-ar fi considerat că admiterea excepției de neconstituționalitate nu putea fi disociată de acest text, astfel cum stabilește art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992: „*În caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate prevederile menționate în sesizare.*”

92. Din aceste motive, considerentul în discuție nu împiedică stabilirea legii incidente, din perspectiva aplicării în timp a legii, prin raportare la regulile de soluționare a conflictului de norme procesual civile, respectiv la dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă vizând legea aplicabilă hotărârilor.

93. Chiar acceptând fără rezerve caracterul obligatoriu și al acestor considerente ale Curții Constituționale (paragraful 32 din Decizia nr. 369/2017), dincolo de caracterul incontestabil al obligativității generale a deciziei de constatare a neconstituționalității sintagmei menționate din cuprinsul art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, s-a opinat că aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 va privi toate hotărârile pronunțate după data publicării acesteia în Monitorul Oficial al României, însă în procesele pornite ulterior datei de 20 iulie 2017.

94. S-a considerat că o atare soluție este impusă de dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă, întrucât art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, reprezintă o normă ce constituie legea aplicabilă hotărârilor pentru etapa tranzitorie reglementată de acest act normativ, până la intrarea în vigoare a tuturor dispozițiilor din noul Cod de procedură civilă.

95. În condițiile în care - în forma în care este redactat de legiuitor - art. 27 din Codul de procedură civilă nu cuprinde vreo excepție și nici nu prevede posibilitatea recunoașterii unor excepții de la regula pe care o consacră (fie și pe calea unor considerente ale unor decizii ale Curții Constituționale), dacă s-ar face aplicarea efectelor deciziei Curții Constituționale și în privința hotărârilor date în apel în procesele pornite anterior datei de 20 iulie 2017 având ca obiect cereri evaluabile în bani, s-ar da efect retroactiv admiterii excepției de neconstituționalitate, câtă vreme Curtea Constituțională a reconfigurat o normă ce reglementează legea aplicabilă hotărârilor.

96. În acest fel, s-ar ajunge să se considere că art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 avea - încă de la data inițierii procesului (24 septembrie 2014, în speță) - conținutul ce rezultă din modificarea normei prin eliminarea sintagmei constatate neconstituționale, ceea ce contravine art. 147 alin. (4) din Constituție și ignoră intenția explicită a legiuitorului de a supune hotărârile judecătorești căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul, fiind astfel nesocotite și dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă.

97. Concluzionând, această instanță de trimitere a considerat că, în procesele pornite înainte de data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 - 20 iulie 2017, hotărârile judecătorești rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul, potrivit dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, ceea ce înseamnă că în privința acestora dispozițiile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 vor fi în continuare aplicabile în forma anterioară publicării deciziei instanței constituționale, formă a normei care ultraactivează.

98. Pe de altă parte, hotărârile pronunțate după data publicării deciziei Curții Constituționale, în procesele începute după data de 20 iulie 2017, având ca obiect cereri evaluabile în bani vor fi supuse recursului, ca efect al constatării neconstituționalității sintagmei „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*” cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.

99. **În opinia Curții de Apel București – Secția a V-a civilă**, art. 27 din Codul de procedură civilă face referire exclusiv la modificările legislative aduse unei dispoziții de procedură ce instituie sau limitează dreptul de a exercita o anumită cale de atac, nu însă și la situația în care o astfel de dispoziție își încetează aplicarea ca urmare a pronunțării unei decizii a Curții Constituționale.

100. Asigurarea previzibilității normelor de procedură pe care legiuitorul a urmărit-o la redactarea art. 27 din Codul de procedură civilă [pe care, de altfel, a avut-o în vedere și în cuprinsul dispozițiilor art. 25 alin. (1) din Codul de procedură civilă] a avut în vedere ipoteza în care survine, pe parcursul derulării unui proces, o modificare impusă de o opțiune de politică legislativă, aspect ce rezultă în mod explicit din redactarea normei juridice respectiv „*Hotărârile rămân supuse căilor de atac (...) prevăzute de legea sub care a început procesul*”.

101. În opinia Curții de Apel București – Secția a V-a civilă, există diferențe substanțiale de nuanță juridică între abrogarea unei dispoziții legale și constatarea neconstituționalității acesteia, întrucât abrogarea este impusă de considerente de politică legislativă, fără nicio legătură cu potențialul caracter neconstituțional al textului de lege, pe când neconstituționalitatea, ca sancțiune juridică specifică, presupune că norma juridică contravine, *ab initio* (deci de la momentul intrării sale în vigoare) dispozițiilor legii fundamentale, în speță Constituția României.

102. Această instanță de sesizare consideră că interpretarea art. 27 din Codul de procedură civilă nu poate fi realizată decât în concordanță cu prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție, respectiv cu art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992, prin luarea în considerare a efectelor pe care deciziile Curții Constituționale le produc asupra situațiilor juridice în curs, în privința cărora Curtea Constituțională a reținut în mod constant, independent de materia în care au fost pronunțate, că sunt de imediată aplicare în măsura în care în cauză nu a fost pronunțată o hotărâre definitivă.

103. Interpretarea art. 27 din Codul de procedură civilă în sensul că legea aplicabilă căii de atac exercitate împotriva unei hotărâri judecătorești, în situația în care, pe parcursul procesului, însă înainte de pronunțarea hotărârii, a fost publicată în Monitorul Oficial al României o decizie a Curții Constituționale prin care a fost declarat neconstituțional un text de lege care limita accesul la o cale de atac, este legea în forma în vigoare la data la care a început procesul, înlătură de la aplicare respectiva decizie în cadrul litigiilor pendinte, contrar practicii constante a Curții Constituționale.

104. De asemenea, o astfel de interpretare conduce la aplicarea în continuare de către instanțele judecătorești a unui text de lege constatat drept contravenind legii fundamentale, aspect ce contravine efectelor juridice pe care deciziile Curții Constituționale le produc conform art. 147 alin. (4) din Constituție și art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992 și asupra cărora instanța de contencios constituțional a insistat în mod constant.

105. S-a menționat că *există și o interpretare contrară*, în sensul că art. 27 din Codul de procedură civilă se aplică inclusiv în situația în care pe parcursul procesului, însă înainte de pronunțarea hotărârii, este publicată în Monitorul Oficial al României o decizie a Curții Constituționale prin care este declarat neconstituțional un text de lege care limita accesul la o cale de atac.

106. Într-o astfel de situație, se interpretează că decizia Curții Constituționale produce același efect ca o modificare legislativă și creează posibilitatea exercitării unei căi de atac în condițiile în care legea în forma în vigoare la momentul inițierii litigiului nu era de natură a crea o astfel de posibilitate, ipoteză în care s-ar putea aduce atingere principiului previzibilității și stabilității juridice.

VI. Jurisprudența instanțelor naționale în materie

107. În urma solicitării adresate de către Înalta Curte de Casație și Justiție, instanțele naționale au înaintat hotărârile judecătorești identificate și care prezintă relevanță, precum și punctele de vedere teoretice exprimate de judecători, rezultând faptul că există opinii divergente ce conturează apariția unei practici neunitare cu privire la chestiunea de drept în discuție.

108. Astfel, *într-o orientare jurisprudențială*, s-a apreciat că hotărârile pronunțate în apel ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, în cauze a căror valoare nu depășește suma de 1.000.000 lei, sunt supuse recursului, chiar dacă dosarul a fost înregistrat pe rolul instanței anterior datei publicării, reținându-se că decizia Curții Constituționale se aplică tuturor hotărârilor pronunțate ulterior publicării acesteia, indiferent de data pornirii procesului.

109. *Într-o altă orientare jurisprudențială*, s-a apreciat că decizia Curții Constituționale se aplică numai în dosarele înregistrate după data publicării în Monitorul

Oficial al României a acestei decizii. S-a reținut că în procesele pornite înainte de data publicării deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, hotărârile judecătorești rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul, potrivit dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă.

110. Secția I civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție a comunicat că nu au fost pronunțate decizii de speță.

111. Cum chestiunea de drept a cărei dezlegare se solicită pune în discuție aspecte de admisibilitate a recursurilor declarate împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate de curțile de apel ulterior datei de 20 iulie 2017, data publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, în procesele în care valoarea obiectului pricinii este situată sub 1.000.000 lei, la nivelul Secției I civile s-au conturat două orientări jurisprudențiale, așa cum rezultă din rapoartele întocmite cu privire la admisibilitatea în principiu a recursurilor, cerință impusă de dispozițiile art. 493 din Codul de procedură civilă.

112. *Într-o opinie, minoritară*, s-a apreciat că hotărârea instanței de apel, pronunțată de curtea de apel, după data de 20 iulie 2017, este supusă recursului, reținându-se că, fiind vorba despre un litigiu având ca obiect acțiune evaluabilă în bani cu o valoare mai mică de 1.000.000 lei, început după data intrării în vigoare a Legii nr. 2/2013, sunt incidente dispozițiile deciziei Curții Constituționale.

113. *Într-o altă opinie, majoritară*, s-a apreciat că decizia Curții Constituționale își va produce efectele în procesele pornite după data de 20 iulie 2017, având în vedere dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă. În schimb, în procesele având ca obiect cereri evaluabile în bani pornite înainte de data de 20 iulie 2017, decizia instanței de apel nu poate fi supusă recursului, cale de atac inadmisibilă în raport cu dispozițiile legale mai sus arătate și cu principiul neretroactivității legii.

114. Aceeași situație se regăsește și la nivelul Secției a II-a civile a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

115. Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, prin adresa nr. 911/C/1221/III-5/2018 din 23 aprilie 2018, a comunicat că, la nivelul Secției Judiciare – Serviciul Judiciar Civil, nu se verifică, în prezent, practica judiciară, în vederea promovării unui eventual recurs în interesul legii în problema de drept care formează obiectul sesizărilor conexe.

VII. Jurisprudența Curții Constituționale și jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în procedurile de unificare a practicii judiciare

116. Prin *Decizia Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017, s-a admis excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că sintagma „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*” cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă este neconstituțională.

117. În paragraful 32 al acestei decizii, Curtea Constituțională a menționat astfel: „În final, Curtea constată că, efect al constatării neconstituționalității sintagmei „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*”, cuprinse în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013, în condițiile prorogării de la aplicare, până la 1 ianuarie 2019, a dispozițiilor art. 483 alin. (2) din Codul de procedură civilă, este acela că, de la data publicării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, urmează a se aplica prevederile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în sensul că sunt supuse recursului toate hotărârile pronunțate, după publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, în cererile evaluabile în bani, mai puțin cele exceptate după criteriul materiei, prevăzute expres în tezele cuprinse de art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013.”

118. Analizând jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, în procedurile de unificare a practicii judiciare, a fost identificată *Decizia nr. 3 din 22 ianuarie 2018, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 195 din 2 martie 2018, prin care a fost respinsă, ca inadmisibilă, sesizarea formulată de Tribunalul Gorj - Secția I civilă, în dosarul nr. 15.721/318/2016, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, în cuprinsul acestei decizii reținându-se, în analiza condiției de admisibilitate prevăzute de art. 519 din Codul de procedură civilă privind existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță, că: „41. În raport cu obiectul pretenției deduse judecății - o cerere evaluabilă în bani cu valoare de până la 200.000 lei - competența materială de soluționare a cauzei în primă instanță revine judecătoreiei, conform art. 94 pct. 1 lit. k) din Codul de procedură civilă (în speță, Judecătoria Târgu Jiu), iar hotărârea pronunțată în primă instanță la data de 19 decembrie 2016 este supusă numai apelului, astfel cum reiese din dispozițiile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, cu modificările ulterioare (Legea nr. 2/2013), în forma anterioară publicării Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 20 iulie 2017.

42. În plus, litigiul ce face obiectul dosarului în care a fost formulată sesizarea a fost inițiat pe rolul Judecătoreiei Târgu Jiu la data de 28 septembrie 2016, astfel încât decizia ce urmează a fi pronunțată de Tribunalul Gorj în soluționarea apelului nu va putea fi supusă recursului, nefiind incidente efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017, efecte ce privesc hotărârile pronunțate în apel după publicarea în Monitorul Oficial a acestei decizii, însă în litigiile pornite după data de 20 iulie 2017, având în vedere cele statuate de Curtea Constituțională, coroborate în mod necesar cu prevederile art. 27 din Codul de procedură civilă (cu denumirea marginală "Legea aplicabilă hotărârilor"), potrivit căroră: "Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul."

43. Concluzia anterioară se impune, întrucât art. 27 din Codul de procedură civilă nu a făcut obiectul controlului de constituționalitate prin menționata decizie, nici direct și nici prin extinderea controlului de constituționalitate aflat la îndemâna instanței de contencios constituțional, în aplicarea prevederilor art. 18 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, potrivit căroră: "(1) Dezbaterile are loc în plenul Curții Constituționale, cu participarea judecătorilor Curții, pe baza sesizării, a documentelor și a punctelor de vedere primite, atât asupra prevederilor menționate în sesizare, cât și asupra celor de care, în mod necesar și evident, nu pot fi disociate."

119. În același sens, sunt de semnalat și considerentele din cuprinsul Deciziei nr. 8 din 19 februarie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 25 mai 2018 și Deciziei nr. 20 din 19 martie 2018, nepublicată până la data pronunțării prezentei decizii, ale Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

VIII. Raportul asupra chestiunii de drept

120. Prin raportul întocmit în cauză, în conformitate cu dispozițiile art. 520 alin. (8) din Codul de procedură civilă, s-a apreciat că sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, potrivit dispozițiilor art. 519 din Codul de procedură civilă.

121. Asupra rezolvării de principiu a chestiunii de drept, opinia judecătorilor-raportori a fost în sensul că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, cu referire la art. 147 alin. (4) din Constituția României, efectele Deciziei Curții

Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 se produc cu privire la hotărârile judecătorești pronunțate în procesele pornite după data publicării acestora în Monitorul Oficial al României (20 iulie 2017).

IX. Înalta Curte de Casație și Justiție

122. Examinând sesizările în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, raportul întocmit de judecătorii-raportori și chestiunea de drept ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

IX.1. Admisibilitatea sesizărilor:

123. Prealabil analizei în fond a chestiunii de drept supuse dezbaterii, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept trebuie să verifice dacă, în raport cu întrebarea formulată de titularii sesizărilor, sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate pentru pronunțarea unei hotărâri prealabile, în conformitate cu dispozițiile art. 519 din Codul de procedură civilă.

124. Potrivit acestor dispoziții legale, *„Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, este nouă și asupra acesteia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.”*

125. Pentru declanșarea acestei proceduri, legiuitorul, în cuprinsul art. 519 din Codul de procedură civilă, a instituit condițiile de admisibilitate care trebuie îndeplinite cumulativ, respectiv:

- existența unei cauze aflate în curs de judecată, în ultimă instanță;
- cauza care face obiectul judecății să se afle în competența legală a unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului investit să soluționeze cauza;
- ivirea unei chestiuni de drept de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în curs de judecată;
- chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită să fie nouă;
- chestiunea de drept să nu fi făcut obiectul statuării Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

126. Cele trei sesizări conexe în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile s-au formulat în cadrul a trei dosare diferite, aflate în curs de judecată în ultimă instanță, în faza procesuală a recursului, două fiind înregistrate pe rolul Curții de Apel București, Secția a IV-a civilă și Secția a V-a civilă și unul înregistrat pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția I civilă.

127. Astfel, în cele două cauze, aflate pe rolul Curții de Apel București, completele de judecată au fost investite să soluționeze calea de atac a recursului împotriva a două decizii pronunțate de tribunal în apel, în litigii distincte, soluționate în primă instanță de judecătorie, evaluabile în bani, în valoare de până la 200.000 lei.

128. Cauza aflată pe rolul instanței supreme privește soluționarea căii de atac a recursului declarat împotriva unei decizii pronunțate de curtea de apel, în soluționarea unui apel având ca obiect o hotărâre pronunțată de tribunal în primă instanță, într-un litigiu evaluabil în bani, cu o valoare mai mare de 200.000 lei, dar care se situează sub pragul valoric de 1.000.000 lei.

129. Condiția de admisibilitate referitoare la dependența dintre lămurirea chestiunii de drept și soluționarea cauzei pe fond este îndeplinită.

130. Litigiile aflate în calea de atac a recursului au fost pornite anterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017.

131. Deciziile instanțelor de apel care fac obiectul recursului în cauzele aflate pe rolul instanțelor de trimitere au fost pronunțate ulterior publicării în Monitorul Oficial al României a Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017. Prin această decizie s-a statuat că sintagma „*precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv*” cuprinsă în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 este neconstituțională. Dispoziția legală, conținând sintagma constatată neconstituțională, suprima în mod expres calea de atac a recursului în privința hotărârilor judecătorești pronunțate în cererile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. Ca urmare, efectul deciziei Curții Constituționale conduce la înlăturarea criteriului valoric, iar deciziile date în apel, în legătură cu care recursul era limitat în temeiul acestui criteriu, au devenit susceptibile de a fi atacate cu recurs.

132. În privința chestiunii de drept care face obiectul sesizării formulate de Curtea de Apel București – Secția a V-a civilă se constată că este identică cu chestiunile de drept care fac obiectul celorlalte două sesizări, chiar dacă se solicită rezolvarea de principiu a modalității de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă prin raportare la prevederile art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992, spre deosebire de celelalte două sesizări, prin care se solicită interpretarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă prin raportare la prevederile art. 147 alin. (4) din Constituția României.

133. Dispozițiile art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992, la care se face trimitere în cea de-a treia sesizare reprezintă, de fapt, o reluare a normei cu valoare constituțională (art. 147 din Constituție) privind regimul juridic al deciziilor Curții Constituționale (caracterul definitiv și obligatoriu, încetarea efectelor juridice ale normei declarate neconstituționale) și, de aceea, în analiza prezentei chestiuni de drept referirea se va face la norma cu forță juridică superioară.

134. De lămurirea modului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituția României și ale art. 27 din Codul de procedură civilă depinde soluționarea recursurilor aflate pe rolul instanțelor de trimitere întrucât este necesar a se stabili, cu prioritate, aplicarea în timp a modificărilor survenite în regimul căilor de atac după pronunțarea Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017, în condițiile în care hotărârile care fac obiectul recursului, în cauzele deduse spre soluționare instanțelor de trimitere, sunt pronunțate ulterior publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, însă în procese care au început anterior acestei date.

135. Din această perspectivă, se impune a se da o rezolvare de principiu problemei legate de câmpul de aplicare a deciziei de neconstituționalitate prin efectele produse de textul constatat neconstituțional, în sensul de a se determina dacă sfera de cuprindere a căii de atac a recursului vizează numai hotărârile pronunțate în litigiile pornite după publicarea acestei decizii în Monitorul Oficial al României, la data de 20 iulie 2017, sau se extinde și asupra hotărârilor pronunțate după publicarea acestei decizii, în litigiile începute anterior publicării, deci aflate în curs de soluționare.

136. Chiar dacă obiectul sesizării privește o problemă de drept procesual, totuși, consecințele pe care le implică rezolvarea sunt apte să influențeze dezlegarea pe fond a cauzei, în etapa procesuală în care se află, câtă vreme se pune în discuție însăși existența din punct de vedere juridic a respectivei căi de atac.

137. De această dezlegare depinde soluționarea excepției inadmisibilității recursului în litigiile pendinte, care constituie o chestiune ce trebuie rezolvată prioritar analizei pe fond a căii de atac a recursului.

138. În jurisprudența sa, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a reliefat, în mod constant, că admisibilitatea procedurii hotărârii prealabile, indiferent dacă privește o normă de drept material sau o normă de drept

procedural, este condiționată de împrejurarea ca interpretarea pe care o va da instanța supremă să producă consecințe juridice de natură să determine soluționarea pe fond a cauzei¹.

139. De asemenea, este îndeplinită atât cerința noutății, cât și cerința referitoare la nestatuarea instanței supreme asupra problemei de drept în discuție.

140. În ceea ce privește îndeplinirea elementului de noutate, instanța supremă a reținut, în mod constant, că este necesar ca problema de drept să nu fi făcut obiectul analizei, în interpretarea unui act normativ mai vechi sau ca această problemă să decurgă dintr-un act normativ recent sau relativ recent prin raportare la data sesizării. Totodată, problema de drept poate fi considerată nouă atunci când nu a mai fost dedusă judecării anterior.

141. Chestiunea de drept care formează obiectul sesizărilor presupune interpretarea dispozițiilor legale aplicabile hotărârilor din perspectiva căilor de atac incidente, art. 27 din Codul de procedură civilă, în contextul apariției unui conflict de drept intertemporal generat de modul de interpretare a sintagmei „pentru viitor” din cuprinsul prevederilor art. 147 alin. (4) din Constituția României.

142. Instanța supremă a analizat, în unele decizii pronunțate în cadrul competenței sale de unificare a practicii judiciare, efectele produse ca urmare a constatării neconstituționalității unor norme legale asupra litigiilor aflate în curs de soluționare², însă chestiunea de drept ce constituie obiectul sesizării este nouă și diferită față de problemele de drept rezolvate prin deciziile amintite.

143. Asupra acestei probleme instanța supremă nu a statuat, pe cale principală, printr-o altă hotărâre în cadrul jurisprudenței sale. Deși există trei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în cadrul cărora s-a tratat, incidental, în cuprinsul considerentelor, chestiunea în discuție (mai exact în cadrul analizei condiției referitoare la investirea instanței de trimitere cu soluționarea unei cauze în ultimă instanță), trebuie reliefat că respectivele sesizări vizau o problemă de drept diferită de cea care face obiectul întrebărilor prealabile deduse spre rezolvare³.

144. Prin urmare, chestiunea de drept care face obiectul întrebărilor prealabile a rămas controversată și cu un potențial mare de a genera apariția unei practici neunitare.

145. Analiza deciziilor pronunțate la nivelul curților de apel, precum și rapoartele asupra admisibilității în principiu, întocmite în procedura de filtru, în recursurile înregistrate pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție oferă indicii referitoare la iminența apariției unei practici neunitare din această perspectivă.

146. Așa fiind, condiția noutății și condiția ca instanța supremă să nu fi statuat asupra problemei de drept în discuție (altfel decât pe cale incidentală) sunt îndeplinite.

¹ Decizia nr. 1 din 18 noiembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 43 din 20 ianuarie 2014; Decizia nr. 2 din 17 februarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 aprilie 2014; Decizia nr. 28 din 21 septembrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 772 din 16 octombrie 2015; Decizia nr. 9 din 4 aprilie 2016 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 400 din 26 mai 2016; Decizia nr. 2 din 30 ianuarie 2017 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 157 din 2 martie 2017; Decizia nr. 73 din 16 octombrie 2017 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 914 din 22 noiembrie 2017.

² Menționăm aici Decizia nr. 12 din 19 septembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 789 din 7 noiembrie 2011, pronunțată în soluționarea unui recurs în interesul legii, sub imperiul Codului de procedură civilă de la 1865 și Decizia nr. 77 din 6 noiembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 23 din 10 ianuarie 2018, adoptată după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă.

³ Decizia nr. 3 din 22 ianuarie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 195 din 2 martie 2018, Decizia nr. 8 din 19 februarie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 25 mai 2018 și Decizia nr. 20 din 19 martie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, nepublicată până la data pronunțării prezentei decizii.

147. Problema de drept nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, devenind actuală cerința de a se da o rezolvare de principiu modului de interpretare și aplicare a normelor de drept analizate.

IX.2. Asupra fondului sesizărilor:

148. Chestiunea de drept, a cărei lămurire se solicită, pune problema producerii în timp a efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 din perspectiva regimului căilor de atac cărora le sunt supuse hotărârile judecătorești pronunțate în litigii aflate în derulare la momentul publicării respectivei decizii în Monitorul Oficial al României.

149. Pentru rezolvarea acestei chestiuni de drept trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

A) obligativitatea și producerea pentru viitor a efectelor deciziilor Curții Constituționale;

B) legea aplicabilă proceselor în curs și regimul căilor de atac al hotărârilor judecătorești;

C) natura considerentelor deciziei instanței de contencios constituțional apte să fie înzestrate cu obligativitate și autoritate de lucru judecat;

D) aplicarea pentru viitor a efectelor deciziei Curții Constituționale în opoziție cu aplicarea retroactivă și încălcarea astfel a principiului constituțional prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României.

A) Obligatorietatea și producerea pentru viitor a efectelor deciziilor Curții Constituționale.

150. Este neîndoielnic că deciziile Curții Constituționale au, de la data publicării lor, valoare obligatorie, cu opozabilitate *erga omnes* și cu „putere numai pentru viitor”.

151. Astfel, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituția României: „*Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor*”.

152. La fel statuează dispozițiile art. 11 alin. (3) din Legea nr. 47/1992: „*Deciziile, hotărârile și avizele Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I. Deciziile și hotărârile Curții Constituționale sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor*”.

153. Aceasta înseamnă că prezumția de validitate și de constituționalitate care însoțește o normă legală încetează de la data publicării deciziei instanței de contencios constituțional care statuează în sens contrar și că respectiva normă nu mai poate face parte din ordinea juridică [mai întâi efectele ei fiind suspendate de drept pe o perioadă de 45 de zile, timp în care legiuitorul trebuie să pună de acord norma cu statuările Curții Constituționale, conform art. 147 alin. (1) din Constituție, art. 31 alin. (3) din Legea nr. 47/1992].

154. În ce privește modalitatea în care se repercutează, în timp, efectele deciziilor Curții Constituționale, pentru a nu se aduce atingere unui alt principiu constituțional, acela al neretroactivității, legea fundamentală prevede că ele se produc *ex nunc*, **numai pentru viitor**.

155. Așadar, declararea unei norme ca neconstituțională este asemănătoare abrogării respectivei norme, care lasă situațiile trecute, încheiate în perioada ei de activitate, neatinse, consecințele înlăturării normei (prin abrogare sau declarare ca neconstituțională) fiind rezervate domeniului viitorului.

156. Aceasta întrucât tot ce s-a întocmit, perfectat cât timp norma era prezumată validă, constituțională, cu respectarea prescripțiilor acesteia, este considerat ca integrându-se ordinii juridice.

157. Chiar dacă norma legală a fost afectată, încă de la începutul adoptării ei, de viciul neconstituționalității, legiuitorul a optat pentru încetarea efectelor acesteia doar pentru viitor,

tocmai pentru a nu bulversa ordinea juridică și a nu sancționa pe cei care s-au încrezut în cadrul normativ existent.

158. Acestea fiind exigențele aplicării deciziilor Curții Constituționale, trebuie observat, de fiecare dată, raportat la natura normei a cărei neconstituționalitate a fost declarată, ce înseamnă producerea efectelor pentru viitor, care nu poate fi identificată în mod automat, mecanic cu momentul publicării deciziei în Monitorul Oficial al României (adică, tot ce este ulterior acestei date ar intra sub acțiunea efectelor viitoare).

159. Astfel, trebuie să se distingă între norme de drept material și norme de drept procesual, respectiv, între situații trecute (*facta praeterita*) care, prin esența lor, scapă de sub puterea efectelor unor asemenea decizii, situații în curs de desfășurare (*facta pendentia*), care cad sub influența efectelor deciziilor după cum au validat sau nu un drept definitiv până la momentul publicării și situații viitoare (*facta futura*) care, în mod neîndoielnic, sunt sub incidența efectelor deciziilor de neconstituționalitate.

160. Pe acest aspect, în doctrină s-a subliniat că, în raport cu natura normei în discuție, abrogarea, respectiv, declararea neconstituționalității pe parcursul desfășurării procesului pot conduce la neaplicarea ei în soluționarea cauzei, dar cu totul altfel stau lucrurile în cazul în care în discuție este o normă de procedură civilă, deoarece aplicarea în timp a acesteia trebuie raportată la dispozițiile art. 24-27 din Codul de procedură civilă, cu caracter general, în sensul că procedurile judiciare (*lites pendentes*) le este incidentă legea în vigoare la momentul declanșării lor, iar hotărârile judecătorești rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul.

161. Întrucât, în cauză, norma a cărei neconstituționalitate a fost declarată este una procedurală, care limita exercițiul căii de atac a recursului în funcție de un anumit prag valoric, trebuie stabilit în ce modalitate se repercutează aceasta asupra proceselor în curs, ținând seama de împrejurarea esențială, conform căreia controlul de constituționalitate a vizat doar acest aspect, fără să se extindă asupra normelor procedurale care stabilesc legea aplicabilă procesului civil și regimului căilor de atac⁴.

162. Numai coroborând textele de lege care statuează asupra legii aplicabile proceselor în curs și regimului căilor de atac se poate stabili dacă judecățile aflate în curs de desfășurare la data publicării deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României cad sub incidența efectelor acestei decizii sau, dimpotrivă, este vorba despre litigii declanșate ulterior publicării acesteia, în care regimul căilor de atac va fi stabilit doar prin raportare la dezlegările jurisdicției constituționale.

B) Legea aplicabilă proceselor în curs și regimul căilor de atac al hotărârilor judecătorești.

163. În sistemul actualului Cod de procedură civilă a fost adoptată o concepție nouă, care se îndepărtează de la cea anterioară (bazată, fără distincții, pe aplicarea imediată și generală a legii noi), tocmai pentru a se ține seama, deopotrivă, de exigențele principiului preeminenței dreptului și securității juridice, precum și de principiul respectării drepturilor și situațiilor legalmente dobândite, al respectării așteptărilor legitime, al egalității în fața legii.

164. În acest sens, s-a prevăzut, pe de o parte, că legea nouă se aplică „numai proceselor și executărilor silite începute după intrarea acesteia în vigoare” (art. 24 din Codul de procedură civilă, principiul aplicării imediate a legii noi) și, pe de altă parte, că „Procese în curs de judecată, precum și executările silite începute sub legea veche rămân supuse acelei legi” [art. 25 alin. (1) din Codul de procedură civilă, principiul supraviețuirii legii vechi].

⁴ Potrivit art. 31 alin. (2) din Legea nr. 47/1992: „În caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi dissociate prevederile menționate în sesizare”.

165. În legătură cu această supraviețuire a legii vechi, ea a fost justificată și dată, în principal, de unitatea procesului civil, de interdependența actelor, fazelor și etapelor procesuale, care reclamă și o unitate de reglementare aptă să guverneze procesul în ansamblul său de la început și până la sfârșit, de necesitatea respectării previziunilor și așteptărilor legitime ale părților.

166. Astfel, părțile cunosc la momentul declanșării procedurii, prin înregistrarea și, respectiv, comunicarea cererii de chemare în judecată, care sunt jurisdicțiile competente, căile de atac, modalitățile de punere în executare, în funcție de care pot evalua derularea procesului, durata rezonabilă a procedurilor, costurile acestora. Or, o lege nouă care ar modifica judecarea proceselor, ar introduce sau ar suprima căi de atac, ar distruge aceste previziuni.

167. O aplicare a acestui principiu, al determinării *legis temporis processus*, în funcție de data cererii introductive de instanță, se regăsește și în dispozițiile art. 27 din Codul de procedură civilă, text potrivit căruia „*Hotărârile rămân supuse căilor de atac, motivelor și termenelor prevăzute de legea sub care a început procesul*”.

168. Așadar, stabilirea regimului căilor de atac cărora le este supusă o hotărâre judecătorească se face, în mod necesar, spre deosebire de vechea reglementare⁵, în raport cu legea în vigoare la data la care a început procesul.

169. Aceasta înseamnă că nicio lege nouă nu ar putea, decât cu încălcarea principiului neretroactivității, să suprimă sau să instituie o cale nouă de atac, să modifice condițiile de admisibilitate, termenul de exercitare sau cerințele de formă privind exercitarea ei, așa încât astfel de modificări nu pot produce efecte juridice asupra litigiilor în curs.

170. În acest context procedural se pune problema efectelor pe care le poate produce Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017 asupra proceselor în curs.

171. Altfel spus, în condițiile în care regimul căilor de atac a fost determinat, în termenii art. 27 din Codul de procedură civilă, de la data investirii instanței cu cererea de chemare în judecată (anterioară publicării deciziei) este posibilă introducerea unei căi noi de atac, prin recunoașterea efectelor deciziei asupra litigiilor *pendentes*?

172. Un răspuns afirmativ ar însemna încălcarea flagrantă a principiului neretroactivității legii civile, de vreme ce s-ar atașa cererii de chemare în judecată care a declanșat procesul alte efecte decât cele prevăzute de legea în vigoare la momentul investirii instanței (efecte care se produc, cum s-a arătat, nu doar pentru determinarea competenței, ci pentru îndeplinirea tuturor actelor procedurale, inclusiv, a actului jurisdicțional, supus anumitor căi de atac).

173. În felul acesta, aplicarea deciziei Curții Constituționale proceselor în curs nu s-ar face, cum în mod imperativ obligă art. 147 alin. (4) din Constituție, cu „*putere numai pentru viitor*”, ci în mod retroactiv, modificând regimul căilor de atac așa cum era el prevăzut la data începerii procesului.

174. De altfel, în mod asemănător s-a pronunțat Curtea Constituțională în jurisprudența sa, atunci când, constatând că a fost depășit momentul procesual de care legea lega anumite efecte juridice, a considerat că ar fi vorba despre o aplicare retroactivă a efectelor deciziei de neconstituționalitate, chiar dacă procesul se afla în curs de desfășurare⁶.

175. Pentru aceleași rațiuni, *mutatis mutandis*, trebuie tranșată chestiunea referitoare la interpretarea și aplicarea efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 asupra proceselor în curs, pentru că momentul procesual (cel al investirii instanței) de care legea leagă regimul căilor de atac, fusese depășit la data publicării deciziei, astfel încât ea nu poate

⁵ Potrivit art. 725 alin. (4) din Codul de procedură civilă de la 1865 „Hotărârile pronunțate înainte de intrarea în vigoare a legii noi rămân supuse căilor de atac și termenelor prevăzute de legea sub care au fost pronunțate”.

⁶ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 707 din 9 noiembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 196 din 2 martie 2018.

produce consecințe juridice asupra acestora, deoarece, în caz contrar, ar retroactiva și ar încălca, în mod nepermis, prevederile art. 15 alin. (2) din Constituția României.

176. Argumentul conform căruia decizia Curții Constituționale s-ar aplica, în mod discriminatoriu, dacă ar viza doar cauzele în care a fost invocată excepția, nu și pe toate celelalte aflate în curs de desfășurare, nu se constituie într-unul valid, fiind în realitate, apt să conducă la o aplicare retroactivă a efectelor deciziei.

177. Pe acest aspect, având a se pronunța asupra modalității în care se repercutează efectele admiterii unei excepții de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a reiterat că, prin aplicarea deciziei de constatare a neconstituționalității, prevederea legală neconstituțională își încetează aplicarea pentru viitor⁷ și că, pentru a nu constitui doar un instrument de drept abstract, uneori, în mod excepțional, se aplică și cauzelor aflate pe rolul instanțelor la momentul publicării acesteia, întrucât ceea ce are relevanță în privința aplicării deciziei este ca raportul juridic guvernat de dispozițiile legii declarate neconstituționale **să nu fie definitiv consolidat**⁸.

178. Or, în speță, așa cum s-a arătat, raportul juridic de drept procesual era consolidat în astfel de cauze aflate în desfășurare, câtă vreme el s-a definitivat, sub aspectul care interesează, al regimului căilor de atac, la data investirii instanței, în sensul prevăzut de art. 27 din Codul de procedură civilă, dată anterioară celei a publicării deciziei de neconstituționalitate.

179. În mod excepțional, Curtea Constituțională a reținut că aplicarea pentru viitor a deciziilor sale vizează și cauzele în care a fost invocată excepția de neconstituționalitate, până la data publicării, altele decât cea în care a fost pronunțată decizia Curții Constituționale, soluționate definitiv prin hotărâre judecătorească, în opoziție cu cele în care nu a fost dispusă sesizarea instanței constituționale cu o excepție având ca obiect o dispoziție dintr-o lege sau ordonanță declarată neconstituțională, fiind fără relevanță, pentru controlul de constituționalitate, chiar situația în care partea a ridicat excepția, dar instanța nu s-a pronunțat cu privire la sesizarea Curții Constituționale, câtă vreme autorul excepției avea la dispoziție calea de atac a recursului, conform art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992⁹.

180. Așadar, aplicarea deciziilor Curții Constituționale nu se poate face în mod nediferențiat, independent de natura raportului juridic asupra căruia se repercutează efectele sale, tuturor proceselor aflate pe rol, ci doar cu observarea strictă a ceea ce înseamnă *facta praeterita* și ținând seama inclusiv de regimul invocării excepției de neconstituționalitate în cauzele deduse judecării.

C) Natura considerentelor deciziei instanței de contencios constituțional apte să fie înzestrate cu obligativitate și autoritate de lucru judecat.

181. Conform celor arătate anterior, chestiunea producerii în timp a efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 trebuie rezolvată în strictă corelație cu dispozițiile art. 147 alin. (4) din Constituția României, iar în ce privește sintagma „puterii numai pentru viitor” atașată acestei decizii, ea trebuie determinată în raport cu natura normei declarate neconstituționale (normă de procedură) și cu reglementarea dată regimului căilor de atac (art. 27 din Codul de procedură civilă), în așa fel încât să nu se ajungă la o aplicare retroactivă.

182. Astfel fiind, reperele juridice ale dezlegării acestei probleme de drept conduc neîndoielnic și neechivoc la concluzia unei aplicări pentru viitor doar în privința litigiilor ce

⁷ Decizia Curții Constituționale nr. 847 din 8 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 605 din 14 august 2008.

⁸ Decizia Curții Constituționale nr. 404 din 15 iunie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 28 din 10 ianuarie 2017.

⁹ Decizia Curții Constituționale nr. 404 din 15 iunie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 28 din 10 ianuarie 2017.

se vor declanșa ulterior publicării acestei decizii în Monitorul Oficial al României (20 iulie 2017), pentru că altminteri, s-ar atașa consecințe juridice neprevăzute de legea în vigoare actului de sesizare a instanței, în funcție de care se determină căile de atac cărora le este supusă o hotărâre judecătorească (art. 27 din Codul de procedură civilă)¹⁰.

183. Deși există aceste rigori ale determinării aplicării legii în timp, situație căreia îi este asimilată, prin efectele de obligativitate și opozabilitate *erga omnes* și decizia Curții Constituționale, tendințe de interpretare jurisprudențială diferite au apărut din cauza unui considerent inserat în conținutul deciziei, care a suscitat controverse, într-o interpretare mecanică, lipsită de fundamentele principiilor de drept incidente (cel al neretroactivității legii și, respectiv, cel al supraviețuirii legii vechi care guvernează un proces început, rămas astfel la adăpostul oricăror modificări care ar interveni asupra *lex temporis processus*).

184. În acest sens, s-a considerat că ar putea fi vorba despre o aplicare a deciziei tuturor proceselor în curs, de la data publicării acesteia, pornindu-se de la paragraful 32 al considerentelor, conform căruia „(...) de la data publicării prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, urmează a se aplica prevederile art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013 în sensul că sunt supuse recursului toate hotărârile pronunțate, după publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, în cererile evaluabile în bani, mai puțin cele exceptate după criteriul materiei (...)”.

185. O asemenea concluzie nu ar fi posibilă dintr-un dublu considerent.

186. *Mai întâi*, pentru că în paragraful menționat, făcându-se referire la hotărârile pronunțate după publicarea deciziei în Monitorul Oficial al României, nu se arată și că ar fi vorba despre litigii pornite anterior sau că ar fi indiferentă data promovării lor, iar o interpretare în acest sens s-ar realiza cu încălcarea principiului neretroactivității.

187. Or, este greu de crezut că în procesul de verificare a conformității unui text cu legea fundamentală, instanța constituțională ar fi obligat la o interpretare contrară chiar unui principiu constituțional.

188. *Pe de altă parte*, chiar în opinia care se bazează pe acest considerent pentru a susține concluzia unei aplicări imediate, fără distincții, a deciziei (care să o compatibilizeze cu cerințele producerii efectelor doar pentru viitor), trebuie văzut dacă și în ce măsură un astfel de considerent ar avea caracter obligatoriu, înzestrat cu autoritate de lucru judecat, în egală măsură cu soluția adoptată prin dispozitiv.

189. Așa cum decizia însăși menționează, cu trimitere la Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1/1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 16 din 26 ianuarie 1995, „puterea de lucru judecat ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta”, concluzionându-se că și „considerentele prezentei decizii pe care se sprijină soluția de admitere sunt general obligatorii” (paragraful 34).

190. Așadar, nu orice considerent conținut într-o hotărâre, inclusiv în deciziile instanței constituționale, are valoare general obligatorie și este înzestrat cu autoritate de lucru

¹⁰ O asemenea rezolvare a fost dată deja de instanța supremă cu ocazia pronunțării unor hotărâri prealabile, în contextul analizării cerinței de admisibilitate referitoare la învestirea în ultimă instanță a completului care formulează sesizarea, apreciindu-se că este îndeplinită această condiție deoarece Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017 nu-și produce efecte asupra proceselor în curs, căile de atac fiind cele existente la momentul învestirii instanței, conform art. 27 din Codul de procedură civilă, asupra căruia instanța constituțională nu a exercitat cenzura nici direct, nici prin extinderea controlului de constituționalitate (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 3 din 22 ianuarie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 195 din 2 martie 2018, Decizia nr. 8 din 19 februarie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 441 din 25 mai 2018 și Decizia nr. 20 din 19 martie 2018 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, nepublicată până la data pronunțării prezentei decizii).

judecat, ci numai acele considerente care sunt sprijin necesar al dispozitivului, explicând și justificând soluția adoptată.

191. În legătură cu astfel de considerente, în doctrină s-a arătat că ele fac corp comun cu dispozitivul pentru că, în absența lor, soluția nu ar putea fi înțeleasă, nu ar avea justificare și nici fundament și, ca atare, intră în autoritate de lucru judecat împreună cu soluția adoptată.

192. Or, considerentul menționat nu justifică soluția adoptată, care privește conformitatea unei norme [mai exact, a unei sintagme conținute în art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013] cu legea fundamentală, la aceasta limitându-se verificarea „jurisdicțională” realizată de instanța constituțională în cadrul competenței sale.

193. De altfel, în ce privește competența instanței constituționale de a insera în conținutul deciziilor sale aspecte legate de modalitatea în care instanțele de drept comun ar trebui să facă aplicarea acestora în cauzele concrete deduse judecării, în doctrină s-a subliniat că este vorba despre o depășire a limitelor de competență întrucât nu reprezintă o problemă de analiză a compatibilității cu normele constituționale și modul în care se aplică art. 147 alin. (4) din Constituție în privința deciziei prin care s-a constatat neconstituționalitatea textului legal.

194. Dimpotrivă, Curtea Constituțională are o competență excepțională și, pe cale de consecință, de strictă interpretare, ea limitându-se (în partea care interesează și se repercutează asupra activității instanțelor de judecată), la verificarea compatibilității unui text legal sau dintr-o ordonanță, tratat, acorduri internaționale și Constituția României¹¹, urmare a excepțiilor de neconstituționalitate invocate, revenind instanțelor judecătorești, în virtutea plenitudinii lor jurisdicționale, competența stabilirii modalității în care se apreciază asupra efectelor în timp ale dispozițiilor declarate neconstituționale.

195. Ca atare, considerentele prin care Curtea Constituțională stabilește întinderea în timp a efectelor propriei hotărâri nu sprijină în mod necesar dispozitivul (care prin ipoteză se referă doar la compatibilitatea textului incriminat cu legea fundamentală), pentru a intra în autoritate de lucru judecat împreună cu acesta și a se impune astfel, cu valoare generală și obligatorie, la fel ca soluția adoptată.

196. De altfel, în jurisprudența instanței supreme, creată în cadrul competenței sale constituționale, de unificare a practicii judiciare, s-a reținut că această modalitate de inserare în conținutul deciziilor Curții Constituționale a unor considerente legate de aplicarea dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, în cauze concrete deduse judecării, a fost generatoare de practică neunitară tocmai pentru că s-a făcut cu depășirea limitelor competenței specifice a instanței constituționale; ca atare, astfel de considerente neavând valoare necesară și obligatorie nu s-au impus în mod obligatoriu instanțelor de drept comun, care au dat, în limitele jurisdicției lor, propria interpretare asupra acestor aspecte¹².

197. Fiind vorba, așadar, de aducerea la îndeplinire de către instanța supremă a prerogativelor constituționale înscrise în art. 126 alin. (3) din Constituția României, pe de o parte, iar pe de altă parte, de asigurarea interpretării și aplicării unitare a unui considerent al deciziei instanței constituționale în acord cu principiul constituțional al neretroactivității legii și cu principiile care guvernează desfășurarea procesului civil, niciun conflict de natură constituțională nu poate subzista între cele două instituții fundamentale ale statului – instanța supremă și instanța constituțională – menite să asigure, prin întreaga activitate desfășurată, tocmai preeminența dreptului într-o societate democratică.

¹¹ Potrivit art. 146 din Constituția României, art. 2 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, cu modificările ulterioare.

¹² A se vedea Decizia nr. 34 din 15 mai 2017 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 803 din 11 octombrie 2017; Decizia nr. 77 din 6 noiembrie 2017 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 23 din 10 ianuarie 2018.

D) Aplicarea pentru viitor a efectelor deciziei Curții Constituționale în opoziție cu aplicarea retroactivă și încălcarea principiului constituțional prevăzut de art. 15 alin. (2) din Constituția României.

198. Aplicarea în mod automat a efectelor Deciziei Curții Constituționale nr. 369/2017 tuturor hotărârilor pronunțate după publicarea acesteia, fără distincții în ce privește data declanșării litigiilor, ar avea drept consecință înfrângerea principiului neretroactivității.

199. Aceasta, deoarece, s-ar introduce o cale de atac suplimentară față de cea prevăzută de norma în vigoare la data sesizării instanței, moment procesual de care legea leagă stabilirea regimului căilor de atac cărora le este supusă hotărârea judecătorească (conform art. 27 din Codul de procedură civilă).

200. Or, instanța constituțională nu și-a extins controlul de constituționalitate și asupra dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, pentru a se putea aprecia că ar exista un alt regim al căilor de atac, în așa fel încât prin recunoașterea recursului în cauze în care acesta nu exista anterior să nu se intervină în mod retroactiv în desfășurarea judecății.

201. De aceea, cum s-a subliniat în doctrină, viziunea legiuitorului cu privire la ce anume înseamnă retroactivitatea normei de procedură civilă este în marja sa de apreciere și, oricum, nu a făcut obiectul unei sesizări de neconstituționalitate. Curtea Constituțională nu poate, pe cale incidentală, cu ocazia analizării efectelor în timp ale propriei hotărâri, să cenzureze și să invalideze opțiunea juridică a legiuitorului cu privire la ce anume înseamnă retroactivitatea unei norme de procedură civilă.

202. De altfel, cu altă ocazie, având a se pronunța asupra constituționalității dispozițiilor art. 24 și art. 25 din Codul de procedură civilă (texte care fac aplicația principiului referitor la aplicarea imediată a legii și, respectiv, a ultraactivității legii, care rămâne să guverneze procesele în curs de judecată, indiferent de modificările care ar interveni pe parcursul desfășurării acestora), instanța constituțională a constatat¹³ că efectele deciziei sale cu privire la o normă de competență nu se produc atunci când în speță a fost depășit momentul stabilirii competenței, deoarece aceasta reprezintă o *facta praeterita*.

203. În mod asemănător, *mutatis mutandis*, se pune problema în legătură cu chestiunea de drept ce face obiectul sesizării de față, deoarece momentul în raport cu care s-a stabilit regimul căilor de atac era depășit la data publicării deciziei, constituindu-se într-o *facta praeterita*, așa încât aplicarea efectelor acestei decizii pentru astfel de situații ar însemna o întoarcere în timp și, deci, încălcarea principiului neretroactivității.

204. Printr-o astfel de aplicare, hotărârea instanței constituționale nu ar mai avea putere doar pentru viitor, așa cum statuează art. 147 alin. (4) din Constituția României, ci ar avea, în mod nepermis, putere și efecte pentru trecut, modificând efectele juridice pe care legiuitorul le-a atașat actului de investire a instanței, prin care a început procesul (*tempus regit actum*), atunci când a stabilit căror căi de atac le va fi supusă hotărârea judecătorească.

205. Aceasta, întrucât, așa cum s-a menționat deja, în noua concepție a Codului de procedură civilă, legea care guvernează desfășurarea procesului și întocmirea actelor de procedură (inclusiv a actului jurisdicțional reprezentat de hotărârea judecătorească) este legea în vigoare la data începerii procesului (*lex temporis processus*).

206. Cum s-a subliniat în doctrină, procesul fiind o succesiune de acte interdependente, este rațional, simplu, practic și conform previziunilor părților ca, în determinarea legii aplicabile să fie decisiv primul act de procedură – cererea introductivă de instanță – iar nu data judecății care este un element variabil și deci, imprevizibil, neputând fi cunoscut de la început.

¹³ A se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 707 din 9 noiembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 196 din 2 martie 2018.

207. În consecință, într-o interpretare și aplicare neretroactivă, a dezlegărilor date prin Decizia Curții Constituționale nr. 369/2017, în litigiile începute înainte de data publicării acesteia în Monitorul Oficial al României (20 iulie 2017), căile de atac vor fi cele prevăzute de legea în vigoare la data declanșării proceselor [respectiv, forma nemodificată a dispozițiilor art. XVIII alin. (2) din Legea nr. 2/2013].

208. Ca atare, efectele deciziei de neconstituționalitate vor privi toate hotărârile judecătorești pronunțate după data publicării acesteia, însă în procesele pornite după data de 20 iulie 2017.

209. Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 521, cu referire la art. 519 din Codul de procedură civilă,

**ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE,
ÎN NUMELE LEGII,
D E C I D E:**

Admite sesizările conexe formulate de Curtea de Apel București - Secția a IV-a civilă în dosarul nr. 41380/299/2016, Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția I civilă în dosarul nr. 6892/101/2014 și Curtea de Apel București - Secția a V-a civilă în dosarul nr. 529/2/2018, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile și, în consecință, stabilește că:

În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 27 din Codul de procedură civilă, cu referire la art. 147 alin. (4) din Constituția României, efectele Deciziei Curții Constituționale nr. 369 din 30 mai 2017 se produc cu privire la hotărârile judecătorești pronunțate după publicarea acesteia în Monitorul Oficial al României, în litigiile evaluabile în bani de până la 1.000.000 lei inclusiv, pornite ulterior publicării deciziei (20 iulie 2017).

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 521 alin. (3) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 18 iunie 2018.

Președintele
Înaltei Curți de Casație și Justiție
Iulia Cristina Tarcea

Magistrat-așistent,
Mihaela Lorena Mitroi

A handwritten signature in black ink, corresponding to the name Mihaela Lorena Mitroi.

